

**JANÁČKOVA AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ
V BRNĚ**

Divadelní fakulta

Ateliér Výchovné dramatiky pro Neslyšící

**Dramatická výchova v rámci predmetu
komunikačné zručnosti pre 2.ročník
sluchovo postihnutých detí na ZŠ
pre sluchovo postihnutých**

Diplomová práca

Autor práce: BcA. Ivica Tichá
Vedúci práce: doc. PhDr. Veronika Broulíková
Oponent práce: prof. Mgr. Zoja Mikotová

Brno 2013

Bibliografický záznam

Tichá, Ivica: Dramatická výchova rámci predmetu komunikačné zručnosti pre 2.ročník sluchovo postihnutých detí na ZŠ pre sluchovo postihnutých. [*Drama education in the syllabus for 2nd year of Elementary school for hearing impaired children*]. Brno: Janáčkova akademie muzických umění v Brně, Divadelná fakulta, Ateliér Výchovné dramatiky pro Neslyšící, 2013. 41 s. Vedúci diplomovej práce: doc. PhDr. Veronika Broulíková.

Anotácia

Diplomová práca „Dramatická výchova v rámci predmetu komunikačné zručnosti pre 2.ročník sluchovo postihnutých detí na ZŠ pre sluchovo postihnutých“ sa zaoberá využitím metód dramatickej výchovy, ktorá vychádza z osobnostných kvalít a zlepšuje kvalitu komunikácie žiakov so sluchovým postihnutím. V teoretickej časti sú uvedené poznatky o problematike sluchového postihnutia, o ich komunikácii, o predmetoch komunikačné zručnosti a komunikácia, o dramatickej výchove ako vyučovacieho predmetu a o jej uplatnení v práci so žiakmi 2.ročníka základnej školy pre žiakov so sluchovým postihnutím. V empirickej časti sa uvádza súbor metód dramatickej výchovy s využitím hier pre predmet komunikačné zručnosti, ktoré by mohli pedagógovia vo svojej praxi využiť jednak na hodinách dramatickej výchovy a jednak na hodinách komunikačných zručností.

Kľúčové slova

dramatická výchova, metódy dramatickej výchovy, problematika sluchového postihnutia, komunikácia a komunikačné zručnosti, základná škola pre žiakov so sluchovým postihnutím

Annotation

Diploma work "Drama education in the syllabus for 2nd year of Elementary school for hearing impaired children" deals with using of methods for drama education.

This education is based on individual quality and improves the quality of communication of hearing impaired children.

In the theoretical part there is knowledge about hearing impair, communication between children, about subjects like communication and communication ability. We talk also about drama education as a subject and its application for the students of 2nd year of Elementary school for hearing impaired children.

In the empiric part there is a list of methods for drama education, games that teachers can use for subjects like drama education and communication abilities.

Keywords

Drama education, drama education methods, hearing impair in general, communication and communication abilities, elementary school for hearing impaired children.

Prehlásenie

Prehlasujem, že som predloženú prácu vypracovala samostatne a na základe literatúry uvedené v zozname, ako aj na základe poznatkov získaných v praxi. Súčasne dávam povolenie k tomu, aby táto diplomová práca bola uchovaná v Knihnici JAMU a bola používaná len na študijné účely.

V Brne, dňa 23. mája 2013

.....
BcA.Ivica Tichá

Pod'akovanie

Na tomto mieste by rada poďakovala vedúcej práce, doc. PhDr. Veronike Broulíkovej za cenné rady a usmernenie, ktoré mi poskytla pri vypracovaní diplomovej práce. Taktiež ďakujem mojej kolegyni MgA. Zuzane Knapovej Daubnerovej a Mgr. Silvii Neuvirthovej za spoluprácu pri spracovaní danej témy.

Motto:

Slepota odděluje člověka od věci – hluchota od lidí.

Helena Kellerová

Obsah

Úvod	9
Teoretická časť	10
1. Sluchové postihnutie	11
1.1. Klasifikácia z hľadiska stupňa sluchového postihnutia	11
1.2. Najbežnejšie komunikačné formy sluchovo postihnutých	13
1.3. Najbežnejšie komunikačné prístupy sluchovo postihnutých	15
1.4. Dôsledky straty sluchu	16
2. Komunikácia a komunikačné zručnosti ako vyučovacie predmety v základnej škole pre žiakov so sluchovým postihnutím v druhom ročníku	18
2.1. Komunikácia u žiakov so sluchovým postihnutím	18
2.2. Komunikácia a komunikačné zručnosti ako vyučovacie predmety	19
2.3. Spoločné ciele predmetov komunikačné zručnosti a komunikácia	20
2.4. Prístup pedagóga komunikačných zručností a komunikácie k žiakovi so sluchovým postihnutím	20
3. Dramatická výchova	22
3.1. Pojem dramatická výchova	22
3.2. Ciele dramatickej výchovy	23
3.3. Ciele uplatňujúce sa v dramatickej výchove ako vyučovacieho predmetu v základných školách pre žiakov so sluchovým postihnutím	24
3.4. Metódy na vyučovaní dramatickej výchovy	26
Praktická časť	30
4. Využitie metód dramatickej výchovy pri vyučovaní predmetu komunikačné zručnosti	31
4.1. Okruh hier a cvičení pre druhý ročník	31
5. Ukážka z projektu realizovaného so žiakmi druhého ročníka	39

5.1.	Stručná charakteristika ukážky realizovanej so žiakmi druhého ročníka ..	39
5.2.	Charakteristika zúčastnených žiakov druhého ročníka	39
5.3.	Výber hier a cvičení z ukážky projektu s názvom Rozprávková abeceda ..	40
5.4.	Vyhodnotenie ukážky z realizovaného projektu	47
6.	Záver	49
	Zoznam použitej literatúry	50
	Slovník	54
	Zoznam príloh	55

Úvod

V diplomovej práci sa zaoberám predmetom dramatická výchova v rámci predmetu komunikačné zručnosti pre 2.ročník detí so sluchovým postihnutím základnej školy (ďalej len ZŠ) pre žiakov so sluchovým postihnutím.

Tému som si nevybrala náhodou. Na základe svojich skúseností vidím, že deti nielen so sluchovým postihnutím majú veľké problémy s komunikáciou. Dlhší čas pôsobím v škole ako asistentka učiteľa vo vyučovaní všeobecnovzdelávacích predmetov so zameraním na individuálny prístup k žiakom nielen so sluchovým postihnutím (ďalej len SP), ale aj k počujúcim s poruchami učenia. Viedim divadelný krúžok pre žiakov 1. a 2. stupňa. Preto vnímam potrebu zlepšiť komunikáciu týchto žiakov. Veď komunikácia je vec prirodzená každému človeku, pomáha mu pri rozvíjaní vzťahov, rozširuje vedomosti a umožňuje začleňovanie do života každej spoločnosti.

To, čo nás naši rodičia učia od útleho detstva, tvorí základ našich osobnostných kvalít a tie môžu byť následne prínosom pre každú komunikačnú situáciu, do ktorej vstupujeme. To je dôvod, prečo chcem zlepšovať kvalitu komunikácie žiakov so SP. Rovnako ako rodina, aj škola pre žiakov so SP prispieva k rozvoju osobnosti človeka. Žiak so SP získava množstvo nových vedomostí, zručností, rozširuje si slovnú zásobu, osvojuje si morálne hodnoty, učí sa chápať princípy platné pre spoločnosť v ktorej žije, rozvíja svoje komunikačné schopnosti vo vzájomných interakciách so spolužiakmi, učiteľmi a vychovávateľmi. Kvalitu procesu komunikácie môže do značnej miery ovplyvniť narušená komunikácia v dôsledku sluchového postihnutia žiaka, a preto je potrebné venovať tejto oblasti veľkú pozornosť. To uplatňujeme v dramatickej výchove, pretože hra je najbežnejšia a tiež aj najjednoduchšia činnosť v živote dieťaťa. Tiež sa dá využiť vo vyučovacom procese. V tomto prípade môžeme hovoriť o zmenenej komunikácii, kde komunikačnou formou nemusí byť hovorený jazyk, ale jazyk posunkový alebo iné formy manuálnej komunikácie.

Cieľom tejto práce je poukázať na možnosti dramatickej výchovy v rámci predmetu komunikačné zručnosti žiakov 2.ročníka so SP v ZŠ a na ich potreby v praktickom živote.

Teoretická část

1. Sluchové postihnutie

Sluchové postihnutie označujeme ako čiastočné alebo celkové poškodenie sluchového orgánu alebo jeho funkcie. O. Matuška (1992, s.10) opisuje sluchové postihnutie ako poškodenie sluchového systému a jeho jednotlivých častí, ktoré vzniká následkom úrazov, choroby, vývinových porúch a iných patologických vplyvov. K poruchám sluchu môže dôjsť na základe chorobných zmien jednotlivých častí sluchového analyzátora alebo iných funkčných okruhov, ktoré sú s ním zlúčené. (Š. Vašek, 1995, s. 164)

1.1. Klasifikácia z hľadiska stupňa sluchového postihnutia

„Je veľmi ťažké nepočuť a pritom žiť s ľuďmi, ktorí sa navzájom dorozumievajú zvukovým jazykom. Človek má pocit, akoby žil za sklom: môže sledovať, čo ostatní robia, ale nevie, prečo to robia a o čom spolu hovoria.“ (Strnadová, 1995, s.22)

Stupeň sluchového postihnutia sa hodnotí z viacerých hľadísk. U nás sa posudzuje na základe zvukového podnetu vyjadreného v decibeloch – dB. Svetová zdravotnícka federácia (WHO) uvádza tento rozsah strát sluchu:

- 0 - 25 dB – normálny sluch,
- 26 - 40 dB – ľahké sluchové postihnutie,
- 41 - 55 dB - stredné sluchové postihnutie,
- 56 – 70 dB – stredne ťažké sluchové postihnutie,
- 71 – 90 dB – ťažké sluchové postihnutie,
- 91 a viac dB – veľmi ťažké sluchové postihnutie až hluchota.

D. Tarcsiová (2001, s.23-24) rozoznáva nasledovné druhy sluchového postihnutia:

- Nedoslýchavosť – čiastočná strata sluchu.

- *Lahká nedoslýchavosť* (sluchový prah 41-50 dB) - jedinec počuje nad šesť metrov od zdroja zvuku. Podstatné sú výhodné akustické podmienky.
- *Stredná nedoslýchavosť* (sluchový prah 51-60 dB) - osoba počuje od 4 – 6 metrov od zdroja v akusticky výhodných podmienkach.
- *Veľmi ťažká nedoslýchavosť* (sluchový prah 71-80dB) – postihnutý počuje výberovo pod dva metre od zdroja zvuku.
- Zvyšky sluchu – sluchový prah je v oblasti 81-90 dB, jedinec počuje iba len niektoré zosilnené slová.
- Hluchota – ide o úplnú stratu sluchu. Sluchové postihnutie je také rozsiahle, že sluchová funkcia nepostačuje pre styk s okolitým prostredím.
 - *Praktická hluchota* (sluchový prah v oblasti nad 91 dB) – postihnutý počuje len niektoré zvuky pri zosilnení nad 91 dB, nie je schopný bez odbornej starostlivosti naučiť sa počuť zvuky ľudskej reči.
 - *Absolútna (úplná) hluchota* – osoba vôbec nereaguje na sluchové podnety, vyskytuje asi u 2% populácie sluchovo postihnutých.

Sluchové poruchy delíme na:

- **Centrálne poruchy sluchu** - V centrálnych častiach sluchovej dráhy sa dešifruje význam zvuku (umožňuje nám pochopiť aký má daný zvuk význam, čo znamená...) Ak ide o centrálnu poruchu sluchu, jedinec nedokáže vnímaný zvuk rozpoznať, dešifrovať, rozlúštiť čo znamená.
- **Periférne poruchy sluchu** - Spôsobujú, že vnímaný zvuk sa do centrálnych častí sluchovej dráhy dostáva len skreslene alebo sa tam nedostáva vôbec, čo znemožňuje dešifrovanie zvukového signálu. Takýto signál postihnutý nedokáže spracovať a stráca pre neho hodnotu, nemá žiadny význam.
- **Percepčné poruchy sluchu** - Vyznačujú sa zníženou ostrosťou sluchu pre vysoké tóny. Pri tejto poruche dieťa rozoznáva slová s hlbokými hláskami (u, o, d, m) aj z väčšej vzdialenosti, ale má ťažkosti s rozpoznaním slov s vysokými hláskami a sykavkami (í, é, s, c). Pri percepčnej poruche sa šepot rozoznáva len z veľmi blízkej vzdialenosti a je pomerne veľký rozdiel v rozlišovaní šepotu a hlasitej reči.

- **Prevodové poruchy sluchu** sú následkom poškodenia prevodových častí sluchového ústroja (poškodenie vonkajšieho a stredného ucha) a vyznačujú sa stratami v zložke hlbokých tónov. Vyskytujú sa najmä pri hlasitej reči, ak má dieťa problémy rozoznávať slová hovorené hlasitou rečou, môže sa jednať o prevodovú poruchu sluchu.

Hluchota

V prípade hluchoty býva ohrozené sluchové centrum, cez ktoré je dieťa schopné rozumieť hovorenému jazyku. Tieto deti sa preto učia osvojovať si reč umelou cestou za pomoci špecializovaných odborníkov.

I keď niektoré prípady straty sluchu sú vratné lekárskou liečbou, mnohé vedú k trvalému postihnutiu. Veľmi dôležitý je vek, v ktorom sluchová strata nastala, pretože môže ovplyvniť rečový vývin.

Ohluchlosť

Je to strata sluchu, ktorá vznikla v priebehu vývoja reči alebo v čase, keď už boli upevnené základné stereotypy reči. Reč nadobudnutá do obdobia straty sluchu nezaniká, ale je deformovaná pre stratu sluchu.

1.2. Najbežnejšie komunikačné formy sluchovo postihnutých

Posunkový jazyk: je prirodzeným dorozumievacím prostriedkom sluchovo postihnutých, pre ktorých je hovorený jazyk ťažko zvládnuteľný. Je to trojdimenzionálny komunikačný systém. Je tvorený vizuálno-motorickými prostriedkami – tvarmi rúk, ich postavením, pohybmi, sprevádzaný mimikou, pozíciami hlavy a hornej časti trupu.

V roku 1995 bol na Slovensku schválený zákon o posunkovej reči. Na základe § 4, ods. b) zákona č. 149/1995 o posunkovej reči nepočujúcich osôb je stanovené nepočujúcim osobám právo na vzdelávanie v posunkovej reči. V zmysle § 12, odst. 4 a § 144 odst. 3 zákona č. 245/2008 Z. z. je toto právo zabezpečené. (Knapová Daubnerová 2010, s. 23)

Prstová abeceda (daktylotika): je systém, ktorý sa vytvára prostredníctvom používania prstov jednej alebo oboch rúk. Je aj súčasťou posunkového jazyka i posunkovanej slovenčiny.

Tarcsiová a kolektív vo svojej publikácii (2005, s. 155) uvádzajú, že prstová abeceda sa najčastejšie používa pri:

- neznámych slovách,
 - názvoch miest a obcí,
 - pri geografických názvoch,
 - pri menách a priezviskách,
 - pri slovách, na ktoré ešte nie je posunok,
 - pri tvorbe nových posunkov, kedy sa prvé písmeno v danom slove ukáže prostredníctvom prstovej abecedy.
- (Tarcsiová 1995)

Posunkovaná slovenčina: je to umelý jazykový systém, ktorý je hlasno alebo bezhlasno artikulovaný. Slúži na uľahčenie odzberania z úst hovoriaceho, a to používaním jednotlivých posunkov, ktorých slovosled, presnejšie sled posunkov, zodpovedá gramatike slovenského jazyka.

Hovorený jazyk: je systém, ktorý je založený na zvuku ľudskej reči a hlások tohto jazyka. (Knapová Daubnerová 2010, s. 22)

U detí s ťažkou nedoslýchavosťou, praktickou a úplnou hluchotou je zvládnutie hovoreného jazyka veľmi ťažké, nakoľko im chýba sluchová kontrola. Úspešnosť osvojenia si tohto jazyka veľmi úzko závisí od stupňa motivácie a intelektových schopností dieťaťa s veľmi ťažkým sluchovým postihnutím.

Odzberanie: je sledovanie pohybov vonkajších rečtovorných orgánov (pier, sánky a jazyka) prostredníctvom zrakového kontaktu. (Knapová Daubnerová 2010, s. 24)

V. Strnadová vo svojej publikácii píše, že odzberanie je len jednou z možností, ktoré môžu sluchovo postihnutí a počujúci používať k vzájomnej komunikácii. Počujúci ľudia ho považujú ale za samozrejmosť a málokto vie, že „je to nepohodlný, veľmi prácny a pritom málo spoľahlivý spôsob vnímania hovorenej reči.“ (Tarcsiová 2005, s. 156)

Pomocné artikulačné posunky: pri artikulovanej reči napomáhajú k zviditeľneniu tých hlások, ktoré väčšina osôb s ťažkou nedoslýchavosťou, praktickou a úplnou hluchotou nie je schopná vizuálne zachytiť, resp. rozpoznať.

Pomocou vibrácií prostredníctvom hmatu slúžia aj k nácviku správnej výslovnosti hlások u nedoslýchavých žiakov, žiakov so zvyškami sluchu a u žiakov s praktickou a úplnou hluchotou. (Knapová Daubnerová 2005, s. 25)

Písomná forma jazyka: je forma, ktorá zaisťuje vizuálnu podobu hovoreného jazyka. Čo sa týka vnímania a chápania písaných textov, u väčšiny nepočujúcich osôb, najmä prelingválne nepočujúcich, a to aj napriek tomu, že sú od útleho detstva odkázaní na slová a texty v písomnej podobe, je táto forma z dôsledku ich obmedzenej slovnej zásoby veľmi ťažko zvládnuteľná.

1.3. Najbežnejšie komunikačné prístupy sluchovo postihnutých

Orálna metóda: je to metóda, v ktorej dominuje hovorený jazyk. Súčasne sa v maximálnej možnej miere využívajú zvyšky sluchu. Táto metóda je prospešná zvlášť u detí a žiakov s ľahkou a strednou nedoslýchavosťou. U väčšiny osôb s ťažkou nedoslýchavosťou, praktickou a úplnou hluchotou nie je komunikácia prostredníctvom ústnej, artikulovanej reči prirodzená, pretože u nich chýba zvuková spätná väzba.

Dlhé roky sa medzi zástancami orálnej reči a zástancami posunkovej reči zavádzal boj, ktorého podstata spočívala v uprednostňovaní iba jedného spôsobu komunikácie, a to reči orálnej. Zhruba desať rokov po uplynutí „nežnej revolúcie“ bola táto metóda z pohľadu odborníkov špeciálnej pedagogiky považovaná za jediný správny a najlepší komunikačný systém vo vyučovaní sluchovo postihnutých žiakov. Tento spor čiastočne vyriešila tzv. koncepcia **totálnej komunikácie**.

Totálna komunikácia: systém je založený na princípe využívania všetkých zvukových, ústnych i manuálnych prostriedkov komunikácie medzi sluchovo postihnutými a počujúcimi ľuďmi. To znamená, že tento systém vo vyučovaní sluchovo postihnutých detí a žiakov považuje za vhodné používať všetky dostupné

formy komunikácie. V tejto forme je zahrnutá posunkovaná slovenčina, posunkový jazyk, písomná forma reči, kresba, prstová abeceda, pomocné artikulačné znaky, dramtizácia, mimické a gestikulačné polohy, odzveranie, nácvik výslovnosti a hlasitej reči, čítanie a používanie vizuálnych technických zariadení, ktoré sú dobrou pomôckou pre názornosť učebných látok (počítač, interaktívna tabuľa, prezentácie, filmy).

1.4. Dôsledky straty sluchu

Strata sluchu je postihnutie, ktoré nie je viditeľné. Jej dôsledky sú síce vidieť zo strany ľudí, ktorých sa postihnutie bytostne netýka, ťažko pochopiteľné, resp. ťažko predstaviteľné. Osoba, ktorá má veľmi ťažkú stratu sluchu, nakoľko nie je schopná vizuálne rozpoznať pohyby pier hovoriacich ľudí pri bežnom rozhovore, často zažíva frustráciu, zmätok a dokonca „zahanbenie“ nad osobným zlyhaním. Dôsledkom je znížená sebadôvera, ktorá sa viac a viac prehľbuje a vďaka ktorej sa od väčšinovej spoločnosti sluchovo postihnutá osoba vzdáľuje a útočisko hľadá jednak v samote a jednak u osôb s rovnakým alebo podobným postihnutím.

Odborníci sa zhodujú na tom, že **nepodchytená strata sluchu** môže negatívne ovplyvniť zdravý vývin dieťaťa vo všetkých dôležitých oblastiach a to aj u detí, ktoré majú malú stratu sluchu. Výskumy ukazujú, že deti, u ktorých sluchová strata bola zistená 6 mesiacov po ich narodení, nakoľko im boli hneď dané načúvacie prístroje a nastúpili do ranných intervenčných služieb, dosahujú mnohonásobne lepšie výsledky, ako deti, u ktorých sa strata sluchu zistila oveľa neskôr.

Nepodchytená strata sluchu môže viesť k nasledujúcim dôsledkom:

V oblasti reči:

- Oneskorený celkový vývin reči a jazyka.
- Menšia slovná zásoba (pasívna aj aktívna).
- Zamieňanie vizuálne podobných slov.
- Nesprávne používanie gramatiky – chybné skloňovanie, časovanie a skladanie slov vo vete.
- Zmenená výška a sila hlasu.

- Narušené tempo reči a prízvuk.
- Ťažkosti s výslovnosťou – málo zrozumiteľná reč.

V oblasti vzdelávacej (školskej):

- Chýba náhodná pozornosť – dieťa má znížený prísun informácií.
- Je oklieštená pamäť a narušená schopnosť rýchlo zvládať nové úlohy.
- Proces vzdelávania si často žiada opakovanie, dieťa nerozumie zadaniu úlohy.
- Problémy so sústredením – dieťa je nepozorné.
- Ťažkosti porozumieť čítanému textu.
- Problémy s hláskovaním.

2. Komunikácia a komunikačné zručnosti ako vyučovacie predmety v základnej škole pre žiakov so sluchovým postihnutím v druhom ročníku

2.1. Komunikácia u žiakov so sluchovým postihnutím

Človek je bytosť mysliača. Vďaka mysleniu sa človek dopracúva aj k činnosti, ktorú označujeme ako práca. Je aj bytosť spoločenská a cíti potrebu deliť sa o svoje myšlienky s ostatnými členmi svojho spoločenstva – cíti potrebu komunikovať. V tejto súvislosti by som sa rada zamerala na komunikáciu u žiakov so sluchovým postihnutím, v ktorej dominuje spoločný jazyk. Aj žiaci so sluchovým postihnutím, ako mysliače a cítiace bytosti, potrebujú medzi sebou komunikovať v spoločnom jazyku, ktorý im je zmyslovo prístupný a pomocou neho sa deliť o svoje zážitky.

Osobne si vo svojej praxi všimam, ako žiaci medzi sebou komunikujú. Vyskytujú sa zmiešané triedy, nakoľko každé dieťa má vytvorený svoj komunikačný kanál, ktorý si od útleho detstva osvojil od svojich rodičov. V triedach sa nachádzajú jednak sluchovo postihnutí žiaci, narodení počujúcim rodičom, ktorí od útleho detstva nemali vytvorený žiadny jazykový základ, jednak žiaci so sluchovým postihnutím, narodení rodičom s rovnakým alebo podobným postihnutím s už osvojeným jazykom – posunkovým. Nachádzajú sa tam aj žiaci počujúci s poruchami učenia, reči a správania.

Druhý ročník je trieda, ktorá tiež patrí medzi triedy zmiešané. Vzájomná komunikácia medzi týmito žiakmi nie je kompletná, nakoľko medzi nimi vznikajú časté nedorozumenia. Neuvedomujú si dôležitosť rozdielov, aké medzi nimi panujú. Prevláda u nich aj nedostatok empatie a preto sa veľmi ťažko jeden druhému prispôsobujú.

V súvislosti s týmto problémom práve predmety komunikácia a komunikačné zručnosti, ktoré je možné s využitím metód dramatickej výchovy, o ktorej sa zmienim v nižších kapitolách, žiakom v zmiešaných triedach napomôcť k takým kvalitám, aby sa nenútené naučili rešpektovať odlišnosť druhých a boli schopní medzi sebou komunikovať tak, aby ich spoločná reč bola v rovnováhe a formou nej

spoznávali tematické okruhy, ktoré sú nevyhnutné k ich začleneniu sa do života a majoritnej spoločnosti.

Stredobodom záujmu tejto práce v nasledujúcich kapitolách bude problematika vyučovania komunikácie a komunikačných zručností u žiakov so sluchovým postihnutím.

2.2. Komunikácia a komunikačné zručnosti ako vyučovacie predmety

Vzhľadom na sluchové postihnutie a narušenú komunikačnú schopnosť u väčšiny žiakov so sluchovým postihnutím je potrebná výučba predmetov, ktorý sú svojim spôsobom špecifické – predmety komunikačné zručnosti a komunikácia.

Predmet komunikačné zručnosti spadá podľa Vzdelávacieho programu¹ do vzdelávacej oblasti s názvom Jazyk a komunikácia. Podľa Rámcového učebného plánu pre základné školy pre žiakov so sluchovým postihnutím sa predmet Komunikačné zručnosti v rozvrhu hodín vyučuje raz týždenne v rozsahu 45 minút.

Keďže štátny vzdelávací program vychádza z toho, že na problematiku vyučovania žiakov so sluchovým postihnutím treba pristupovať s prihliadnutím na ich špecifické potreby a pritom rešpektovať osobitosti vyplývajúce zo sluchového postihnutia, do rozvrhu hodín je zaradený aj rozširujúci predmet – komunikácia, ktorá môže prispieť ku kvalitnému a hlbšiemu rozvoju receptívnej, centrálnej a expresívnej zložky reči v optimálnych komunikačných systémoch, ako sú hovorený jazyk, posunkový jazyk, posunkovaná slovenčina a iné komunikačné zložky. Predmet komunikácia sa v druhej triede vyučuje podľa rozvrhu 4x týždenne v rozsahu 45 minút.

¹ Tento Vzdelávací program je súčasťou nového Štátneho vzdelávacieho programu pre 1. stupeň základnej školy v Slovenskej republike ISCED 1 – Primárneho vzdelávania, platného od školského roku 2008/2009.

2.3. Spoločné ciele predmetov komunikačné zručnosti a komunikácia

Spoločným cieľom je optimalizácia prijímania, spracovania a vydávania informácií u žiakov so sluchovým postihnutím na základe ich schopnosti a predpokladov, a to s využitím dostupných už vyššie spomenutých komunikačných foriem.

V podstate ide o zlepšenie komunikačných a jazykových kompetencií žiakov v takej miere, aby boli schopní začleniť sa do spoločnosti a samostatne odvážne komunikovať s intaktnými ľuďmi (bez toho, aby stále viseli na osobnom asistentovi alebo tlmočníkovi).

2.4. Prístup pedagóga komunikačných zručností a komunikácie k žiakovi so sluchovým postihnutím

Prístup pedagóga k žiakovi so sluchovým postihnutím závisí od jeho praktických, v najlepšom prípade od dlhoročných osobných skúseností na poli problematiky sluchovo postihnutých. Z toho vyplýva aj systém vyučovania, ktorý si pedagóg upravuje na základe zistenia, do akej miery je žiak schopný osvojiť si prebrané učivo a čo ho veľmi motivuje.

Podľa nového vzdelávacieho programu vo výchovno-vzdelávacom procese pedagóg pristupuje k žiakovi tak, že:

- akceptuje ho a rešpektuje špecifiká jeho osobnosti,
- podporuje jedinečnosť a osobitosť jeho sebarealizácie,
- žiakovi dôveruje, snaží sa ho povzbudzovať, ale aj ho oslovuje rovnakým spôsobom, ako všetky deti,
- podporuje sebauvedomenie a sebadôveru žiaka,
- rozvíja kognitívne a nonkognitívne funkcie a procesy žiaka, ako sú zrakové, sluchové a hmatové vnímanie, pozornosť, chápanie abstraktných pojmov a textových súvislostí,
- učí žiaka pracovať s textami, literatúrou, časopismi, učí ho hľadať

informácie v knihách, encyklopédiách a v slovníkoch. Učí ho, ako má hľadať informácie na internetových stránkach a ako prostredníctvom internetu zmysluplne komunikovať,

- vo výchovno-vzdelávacom procese zohľadňuje špecifiká žiaka, jeho osobnosti so sluchovým postihnutím, ktoré sa vyskytujú: poruchy reči v lexikálno-sémantickej rovine, foneticko-fonologickej rovine, morfológicko-syntactickej rovine a v rovine pragmatickej,
- všíma si a snaží sa odbúrať aj pridružené poruchy reči, ako je napríklad porucha rytmu reči, narušené dýchanie, poruchy plynulosti reči atď.,
- všíma si a apeluje na poruchy pozornosti a poruchy krátkodobej a dlhodobej pamäti.

„Cieľom rozvíjania reči sluchovo postihnutých detí v mladšom školskom veku je rozvinúť komunikačné zručnosti na primeranú vývinovú úroveň.“²

² Matuška, Antušeková: Rozvíjanie reči, Bratislava, SNP 1992

3. Dramatická výchova

3.1. Pojem dramatická výchova

Dramatická výchova je jednou z disciplín estetickej výchovy, ktorá úzko súvisí s umením. Vychádza z výrazových prostriedkov z oblasti divadla, súčasne využíva aj množstvo spontánnych hier, v ktorých sa žiak hrá „na niekoho“ alebo „na niečo“. A práve to je tým najdôležitejším stavebným kameňom dramatickej výchovy.

Z osobnej skúsenosti viem, že časť pedagógov na Slovensku ani netuší, čo dramatická výchova skutočne predstavuje. Majú o nej veľmi hmlistú predstavu. Chápu ju ako predmet, na hodinách ktorého sa žiaci hrajú alebo nacvičujú nejaké divadelné vystúpenie. Tieto nepresné informácie sú samozrejme pochopiteľné, pretože o dramatickej výchove sa na Slovensku v minulosti hovorilo veľmi málo.

O tom, čo v pravom slova zmysle dramatická výchova je, si dovoľm uviesť definície dvoch teoretikov, ktorí sa dlhé roky dramatickej výchove venujú:

Jaroslav Provazník: *„Dramatická výchova je výchovná disciplína, ktorá využíva niektoré z prostriedkov a postupov divadelného umenia, je to učenie predovšetkým priamym prežitkom a vlastnej skúsenosti v jednaní, nadobúdanie životných skúsenosti tým, že hľadáme riešenie nastoleného problému nielen intelektom, ale i intuíciou so zapojením tela a emócií.“* (1998, cit. podľa Pavlovskej 2002, s. 6).

Machková (2007, s. 32) vo svojej publikácii uvádza, že dramatická výchova: *„je založená na preskúmvaní, poznávaní a chápaní medziludských vzťahov, situácií a vnútorného života ľudí súčasnosti a minulosti, reálnych i fantáziou vytvorených. Toto preskúmvanie a poznávanie sa deje vo fiktívnej situácii prostredníctvom hry v role, dramatického jednania v situácii.“*

Dramatická výchova je v podstate výchova citová, ktorá učí žiakov nielen koordinovať svoje pocity, správanie, ale aj prekonávať komunikačné bariéry medzi žiakmi so sluchovým postihnutím a počujúcimi žiakmi navzájom s tým cieľom, aby sa učili vcit'ovať sa do druhých a súčasne chápali osobitosť každého zo spolužiakov.

3.2. Ciele dramatickej výchovy

Podľa Evy Machkovej (2007a, s 35 - 36) môžeme ciele dramatickej výchovy rozdeliť do troch základných rovín:

1. Ciele v rovine dramatickej

- a) zručnosti v dramatickej oblasti (hra v úlohe, výstavba celku, výrazové prostriedky)
- b) vedomosti o dramatických aktivitách a divadle (dramaturgia, história, teória)

2. Ciele v rovine sociálnej

- a) štruktúra skupiny, jej dynamika, vzťahy v skupine, kooperácia
- b) poznávanie života, sveta, ľudí

3. Ciele v rovine osobnostnej

- a) psychické funkcie (pozornosť, vnímanie, obrazotvornosť, myslenie komunikácie, emócie, vôle)
- b) schopnosti (inteligencia, tvorivosť, špeciálne schopnosti) a príslušné zručnosti
- c) motivácia, záujmy
- d) hodnotový rebríček, postoje

Machková (2007a) tiež vo svojej publikácii spomína, že ak hovoríme o cieľoch dramatickej výchovy, hovoríme zároveň aj o jej hodnotách - o tom, čo zúčastneným ponúka a čím ich môže obohatiť. Tieto dva termíny sa často kryjú a je zložité ich od seba rozlíšiť.

V rovine dramatickej ide predovšetkým o rozvoj estetický. Zameriava sa konkrétne na kultúru a umenie. Žiaci sa prostredníctvom dramatickej výchovy zoznamujú s hrou v úlohe, dramatickým konaním, konfliktom, dramatickým dejom a inými prostriedkami. Rozvíjajú svoj zmysel pre rytmus a gradáciu, schopnosť komunikovať s ostatnými, a to verbálne i neverbálne. Deti by si mali tiež osvojiť pojmy, napríklad „dramaturgia“, „réžia“, „herectvo“ a pod.. Mali by sa oboznámiť s

divadelnou technikou a spoznať, ako funguje. Deti sa prostredníctvom dramatickej výchovy učia vnímať umenie a kultúru a hodnotiť ich.

V rovine sociálnej hovoríme o rozvoji empatie, tolerancie, kooperácie, komunikačných zručností a schopnosti spolupracovať jednak v skupine a jednak individuálne. Deti sa na hodinách dramatickej výchovy často dostávajú do situácií, kedy sú nútení pracovať v skupine, čo vedie k rozvoju kooperácie, schopnosti spolupracovať v tíme, čím získavajú ďalší bonus - učia sa asertívne vyjadrovať svoje názory, argumentovať a v neposlednom rade načúvať druhých. Spoločne sa učia dohadovať na pracovnom postupe, deliť si medzi sebou prácu, vzájomne sa rešpektovať a tolerovať. Ďalej sa učia hodnotiť nielen seba samých, ale aj ostatných v skupine.

V rovine osobnostnej rozvíja dramatická výchova predovšetkým komunikatívne schopnosti a vyjadrovanie vlastných myšlienok a pocitov. Deti sa učia uplatňovať a rozvíjať svoje nápady, zdokonaľujú sa v schopnosti riešiť problémy. Dramatická výchova vedie deti nielen k tolerancii, k rozvoju obrazotvornosti, kreativity, fantázie, ale aj k vnímavosti voči ostatným.

3.3. Ciele uplatňujúce sa v dramatickej výchove ako vyučovacieho predmetu v základných školách pre žiakov so sluchovým postihnutím

Zo všeobecného hľadiska je predmet dramatická výchova v ZŠ pre žiakov so sluchovým postihnutím ako vyučovací predmet postavený na jednom z cieľov publikovaným slovami sluchovo postihnutej Iris Domancovej, výskumno-vývojovej pracovníčky Štátneho pedagogického ústavu v Bratislave: *„Skúsenosti z praxe potvrdzujú, že žiaci so sluchovým postihnutím majú o dramatickú výchovu záujem. Môžu si počas nej zlepšovať schopnosť verbálnej a neverbálnej komunikácie, učia sa, čo môžu očakávať, ako sa môžu správať v konkrétnych situáciách. Dramatická výchova je aj jedným z dôležitých a prístupných spôsobov, ako rozvíjať u žiakov so*

sluchovým postihnutím čítanie s porozumením, lebo rozvíja cez vlastné prežívanie deja pochopenie písaného textu.“ (2008, s. 10)

V tejto súvislosti by som rada poukázala na skutočnosť, že podľa vzdelávacieho programu³ dramatická výchova patrí medzi voliteľné predmety. Označenie termínov „povinné“ a „nepovinné“ predmety sú už minulosťou. Dramatická výchova sa môže vyučovať namiesto hudobnej výchovy alebo v rámci voliteľných hodín, a to vo všetkých ročníkoch. Toto všetko závisí od každej školy, ktorá si môže v rámci voliteľných hodín zaviesť ďalšie predmety alebo aj pridať hodiny k predmetom, ktoré chce zintenzívniť, prehĺbiť a upevniť.

ZŠ pre žiakov so sluchovým postihnutím, na ktorej pôsobím, sa dramatická výchova vyučuje vo všetkých ročníkoch na 1. stupni raz týždenne v rozsahu 45 minút. Dramatickú výchovu vo všetkých ročníkoch vyučuje pedagóg s požadovanou kvalifikáciou.

Dramatická výchova je z pohľadu základnej školy celkovo vnímaná a chápaná ako jeden z dôležitých predmetov, ktorý je určený predovšetkým žiakom s viacnásobným postihnutím, ktorí majú výraznejší problém absolvovať predmety vyžadujúce si väčšiu manuálnu zručnosť. Je zameraný na osvojenie si vedomostí, zručností, návykov a spôsobilostí užitočných pre začlenenie sa do komunity, v ktorej žijú a pre účelné využívanie voľného času.

Dramatická výchova je podľa našej školy aj veľkým prínosom pre vzdelávanie týchto žiakov, pretože im umožňuje získavanie skúsenosti prostredníctvom zážitku v situáciách, ktoré v sebe zahŕňajú všetky znaky bežného života. Žiaci nadobúdajú vedomosti a zručnosti cez dramatické stvárňovanie, pomocou dramatických metód a výrazových prostriedkov. Aktívne sa venujú tvorivej umeleckej činnosti, čo im prináša sebarealizáciu a radosť.

Rada by som v súvislosti dobrého fungovania dramatickej výchovy v ZŠ na Drotárskej ulici v Bratislave vzniesla úctu a vďaku riaditeľke Ľubici Jägrovej, žene s pokrokovým myslením a pedagógom pôsobiacich v brnianskej Divadelnej fakulte JAMU, v odbore Výchovná dramatika pre Nepočujúcich, ktorí sa každoročne snažia o to, aby sa z absolventov stali budúci úspešní učitelia dramatickej výchovy a svoje poslanie rozširovali na Slovensku všade tam, kde majú dvere otvorené.

³ Vzdelávací program pre žiakov so sluchovým postihnutím, ktorý je súčasťou nového Štátneho vzdelávacieho programu ISCED 1 – primárneho vzdelávania, platného od roku 2008.

Nemalý podiel na zásluže má aj Iris Domancová, ktorá navrhuje v blízkej budúcnosti dôsledne vypracovať učebné osnovy dramatickej výchovy pre ZŠ pre žiakov so sluchovým postihnutím, na ktorom by mal pravdepodobne participovať tím pedagógov dramatického umenia, medzi ktorými majú figurovať aj bývalí absolventi brnianskej Divadelnej fakulty JAMU.

3.4. Metódy vo vyučovaní dramatickej výchovy

Každý autor vo svojej odbornej literatúre uvádza metódy dramatickej výchovy odlišným spôsobom. Je to pochopiteľné, nakoľko každý autor nazerá na problém zo svojho uhla pohľadu a vyberá si metódy také, ktoré sa mu v praxi najlepšie osvedčili.

Ja osobne po dôkladnom preštudovaní jednotlivých metód sa zameriavam len na jeden z mnohých spôsobov, ktorý mi je bližší a prakticky dobre využiteľný. Sú to metódy tie, ktoré vo svojej odbornej literatúre uvádza známa autorka Eva Machková (2007, s. 54 – 56):

- 1. Charakterizácia, hra v roli**
- 2. Improvizácia s dejom**
- 3. Tvorivosť**
- 4. Objavovanie seba a okolitého sveta**
- 5. Pohyb a pantomíma**
- 6. Kontakt, mimojazyková komunikácia a skupinové cítenie**
- 7. Plynulosť reči a slovná komunikácia**
- 8. Cvičenie pomocné** (rozohriatie, uvoľnenie, sústredenie, zoznamovanie a iné)

Autorka sa o týchto metódach podrobnejšie vyjadruje vo svojej odbornej literatúre *Metodika dramatické výchovy*, v kapitole *Zásobník her, improvizácií a cvičení*.

Jednou z hlavných metód dramatickej výchovy, ktorú vo svojej praxi využívam, je **dramatická hra**. Okrem dramatickej hry sa väčšina teoretikov spoločne zhoduje na troch metódach, ktoré sú v oblasti dramatickej výchovy

z pedagogicko-psychologického hľadiska považované za najdôležitejšie. Prvou z nich je **hra v role**, druhou **hra v situácii** a treťou **improvizácia**.

Podľa Valentu (2008, s. 53) je **hra v role** chápaná ako učebná úloha vyžadujúca od hráča, aby svojím správaním a konaním (pohybom a rečou) vytvoril obraz určitého človeka alebo javu, všeobecne povedané fiktívnu postavu, ktorá je takmer vždy v určitej situácii.

Bláhová (1996, s. 48) o **hre v situácii** uvádza: „*Hráč do nej vstupuje buď sám za seba, to znamená, že sa tu využíva simulácia, alebo v roli niekoho iného. Simulácia znamená transformáciu seba samého do určitej fiktívnej situácie (ja a moje jednanie v tejto situácii).*“

Žiaci majú prostredníctvom tejto metódy možnosť vžiť sa do rôznych životných situácií. Sú prirodzene motivovaní k tomu, aby v určitých situáciách hľadali najlepšie a najvyhovujúce riešenia, ktoré by mali dotvárať na základe spontánnych reakcií a vedomého konania.

Ďalšou dôležitou metódou, ktorú tiež vo svojej praxi intenzívne využívam, je **improvizácia**, ktorá je z môjho pohľadu chápaná ako hra, pri ktorej žiak v priebehu prehrávania nejakej situácie reaguje na základe nepripravenosti, resp. reaguje, že niečo sa „tu na mieste“ deje a hneď „v tejto chvíli“.

Medzi učiteľom a žiakom s daným postihom má prevažovať rešpekt – úlohou učiteľa je rešpektovať, akým spôsobom žiak improvizovane prehráva určitú situáciu a úlohou žiaka je rešpektovať učiteľove pravidlá, ktoré mu určí.

Rada by som na základe svojich praktických skúseností v stručnosti poukázala na problematiku zmiešaných tried v ZŠ pre žiakov so sluchovým postihnutím. Nachádzajú sa tam žiaci so sluchovým postihnutím a s pridruženým postihom, napr. s autizmom, počujúci žiaci s poruchami správania, aj s inými pridruženými poruchami učenia a reči. Práve u týchto žiakov prevažuje veľký problém prispôbiť sa učiteľovým zadaným pravidlám, nakoľko sú iniciátormi situácií, ktoré narúšajú celkovú atmosféru vyučovacej hodiny. Zvlášť u žiakov s poruchami správania dochádza pomerne často k útoku na druhých žiakov, ktoré v konečnom dôsledku môžu končiť úrazom. Často si so svojimi kolegami kladiem otázku, ako je možné takýmto nástrahám predísť. Zakaždým sa po odskúšaných neúspešných pokusoch zhodneme na jednom: nezapájať ich medzi žiakov, ktorí sa vskutku cítia byť nimi ohrození. Problémovému žiakovi sa snažíme pomáhať tak, že

mu ponúkame činnosti, pri ktorých sa môže spoločne s asistentom učiteľa uvoľniť, a to v priestore, v ktorom sa jeho spolužiaci nenachádzajú.

Ďalšia metóda, ktorá je pre žiakov so sluchovým postihnutím s oklieštenou slovnou zásobou dôležitá, je **plynulosť reči a slovná komunikácia**.

Podľa Evy Machkovej (2007, s. 123) **plynulosť reči a slovná komunikácia** býva tradične v rámci dramatických aktivít (najmä v hereckej výchove) spojovaná technika reči alebo tzv. javisková reč, ktorá v sebe zahŕňa techniku dýchania, hlasu, dynamiku reči, moduláciu reči, artikuláciu hlások a správnu výslovnosť. Ide tu v podstate o zložky, ktoré sú veľmi dôležité a ktoré majú rozhodujúci význam pre zrozumiteľnosť hovorenej reči.

V pedagogickej praxi so žiakmi so sluchovým postihnutím s narušeným vývinom reči patrí využitie tejto metódy medzi najdôležitejšie metódy v dramatickej výchove. Je to metóda, ktorú je možné v širšej škále intenzívne využívať v predmetoch komunikačné zručnosti a komunikácia, ktoré sú pre žiakov s narušeným vývinom reči z dôsledku sluchovej straty primerané ich schopnostiam, veku, a to s prihliadnutím na ich druh a stupeň postihnutia. Sú to techniky, ktoré sú vcelku pre ich sociálny rast veľmi užitočné, ale vo väčšine prípadov vskutku ťažko, resp. čiastočne prakticky realizovateľné.

Dôsledkom je zrejme ťažko riešiteľná politická situácia na Slovensku. Vyššie štátne orgány, ktorých úlohou je riadiť školstvo, nemajú pre špeciálne školy pochopenie v širšom rozsahu a v mnohých prípadoch k nim pristupujú trochu macošsky. Na tieto nedostatky avšak existuje dobrý liek – skvelí a optimistickí pedagógovia, ktorí sa napriek politickému kolapsu snažia žiakom venovať maximum svojho času, čo je v dnešnej dobe skutočne veľmi vzácnym klenotom.

V neposlednom rade za jednu z najvyužívanejších metód pokladám **cvičenie pomocné**, medzi ktoré patria techniky rozohrievania, uvoľnenia, zoznamovania sa navzájom a podobne.

Podľa Evy Machkovej (2007, s. 136) sa hráči na začiatku práce potrebujú rozohriať a uvoľniť, resp. zbaviť sa napätia a odložiť bokom to, čo ich sprevádzalo po celý deň až do začiatku lekcie. Takéto techniky majú účinný vplyv predovšetkým na osoby, ktoré sa ešte v skupine nepoznajú. Ide v podstate o techniky, ktoré sú podľa Machkovej označované ako „lámanie ľadov“.

V práci so žiakmi so sluchovým postihnutím a s počujúcimi s pridruženými poruchami, je táto časť najlepším momentom k vytváraniu prirodzených komunikačných väzieb, ktoré môžeme pokojne s odstupom pozorovať. Na základe odpozorovaných reakcií zo strany žiakov hľadáme optimálne riešenia, ako ich komunikačnú úroveň rozšíriť, intenzívne prehĺbiť a upevniť.

Praktická část

4. Využitie metód dramatickej výchovy pri vyučovaní predmetu komunikačné zručnosti

V praktickej časti sa venujem metódam dramatickej výchovy, ktoré by mohli byť užitočné pre predmet komunikačné zručnosti. Ide o metódy, ktoré by mohli čiastočne a možno i úplne odstrániť komunikačné bariéry medzi sluchovo postihnutými a počujúcimi žiakmi v zmiešanej triede, súčasne aj rečové nedostatky, ktoré sa výrazne prejavujú nielen u žiakov so sluchovým postihnutím, ale aj u intaktných žiakov s poruchami reči.

Touto cestou ponúkam svojim kolegom, pedagógom slovenského jazyka a komunikácie možnosť, ako lepšie a plnohodnotne využiť svoje vyučovacie hodiny hravo a s radosťou v zmiešanej triede.

Práca so sluchovo postihnutými žiakmi mladšieho školského veku je enormne zaťažujúca tak pre pedagóga komunikačných zručností, ako aj pre asistenta učiteľa. Vyžaduje si od oboch špeciálny prístup k žiakovi, veľkú trpezlivosť a dobrú motiváciu na prípravu každej vyučovacej hodiny, čo je skutočne ťažko zvládnuteľné nielen z časového hľadiska.

Zmyslom využívania metód dramatickej výchovy pri preberaní jednotlivých tematických okruhov v predmete komunikačné zručnosti je prostredníctvom dramatických hier prežívaním rozvíjať v prvom rade schopnosť komunikácie, pamäť, pozornosť a slovnú zásobu. Neoddeliteľnou súčasťou sú hry rozvíjajúce zmysel pre humor, kreativitu, logické myslenie, pohybové zručnosti, koordináciu pohybov, emocionálnu, rytmické cítenie, jemnú motoriku, obrazotvornosť a fantáziu.

Vo svojej práci sa snažím o to, aby jednotlivé tematické okruhy v predmete komunikačné zručnosti formou hier a cvičení oživali, čím sa nenápadne dosiahne cieľ taký, že žiak nadobudne pocit, že je vtiahnutý do hry a nie do učenia.

4.1. Okruh hier a cvičení pre druhý ročník

Komunikačné hry slúžia žiakom druhého ročníka k pobaveniu ale aj k obohateniu znalostí, hlbšiemu rozvoju zmyslov a rozširovania zásoby slov. Je dôležité, aby sme v žiakoch evokovali emocionálny zážitok z prebranej témy.

Ako príklad uvádzam niekoľko hier a cvičení, ktoré môžu nielen sluchovo postihnutým žiakom druhého ročníka pomôcť prekonať problémy v komunikačnej sfére a tým postupne odstraňovať komunikačné bariéry medzi žiakmi zmiešanej triedy.

Čo tam bolo?

Cieľ hry: zapamätať si čo najviac predmetov, tréning zrakovej pamäti

Pomôcky: tácka, asi 20 rôznych predmetov, papier, ceruzka pre každého žiaka

Postup:

- Vyzveme asistenta, aby pred začiatkom hry pripravil tácku s rôznymi predmetmi a zakryl ju väčším kusom látky. Napríklad kľúč, ceruzku, pero, hrebeň, pero, nožnice, zelené fixky, žlté farbičky a pod.
- Každý žiak dostane ceruzku a papier, na ktorý napíše svoje meno.
- Potom sa odokryje tácka. Každý žiak má presne dve minúty na to, aby si zapamätal, aké sú na tácke položené predmety.
- Po dvoch minútach sa tácka opäť prikryje a žiaci majú päť minút na to, aby vypísali názvy predmetov, ktoré si zapamätali.
- Potom sa tácka opäť odokryje a žiaci zisťujú, ako sami uspeli.
- Vyhráva ten, kto si zapamätal a vypísal najviac predmetov.

Tajomná kresba

Cieľ hry: rozvoj obrazotvornosti, pozornosti a súdržnosti.

Pomôcky: papier, ceruzka

Postup:

- Žiaci sa rozdelia do dvojíc. Každá dvojica dostane papier a ceruzku.
- Na povel príbehne k učiteľke z každej skupiny jeden žiak a učiteľka dotýčným posunkami naznačí, čo bude každý kresliť. Ale naznačiť im to musí tak, aby to tí druhí žiaci z každej skupiny nevideli.

- Dotyční, ktorí boli poverení nakresliť nejaký predmet, začnú ten predmet kresliť na papier a ich spoluhráči sa ich pritom pýtajú: „Bude to...?“ Dotyční im môžu odpovedať len kývnutím hlavy.
- Keď každý z dvojíc príde na to, čo kresba predstavuje, pribehne jeden zo žiakov k učiteľke a naznačí jej názov predmetu tak, aby to iní žiaci, ktorí majú za úlohu hádať, nevideli. Po každom správnom odhalení sa pridá nová úloha – nakresliť nový predmet, pričom si dvojica úlohy vymení.
- Víťazi tá dvojica, ktorá nakreslila najviac obrázkov.

Poznámka: v rámci komunikačných zručností v priebehu odhadnutia nejakého predmetu je veľmi dôležité upozorniť žiakov na správnosť jeho názvu, ktorý je možné predne vyjadriť pomocou písomnej formy, daktylotiky alebo pomocných artikulačných posunkov.

Farebné scrabble

Cieľ hry: schopnosť z daných písmen vytvoriť slová, tréning zameraný na sústredenosť a rozvoj slovnej zásoby

Pomôcky: farebné kartičky s vypísanými písmenami

Postup:

- Jeden zo žiakov vymyslí nejaké slovo a pomocou farebných kartičiek ho na zemi zostaví buď zvisle alebo vodorovne.
- Každý po jednom prikladá postupne kartičky tak, aby z utvoreného slova vzniklo ďalšie slovo. Postupuje sa tak, že postupne po jednom sa dopĺňajú slová, ktoré sa začínajú a končia na dané písmeno, čím sa rozvíja slovná zásoba.
- Všetci si sadnú do kruhu a potom spoločne prečítajú každé slovo.
- Po spoločnom prečítaní jeden zo žiakov v kruhu si vyberie z uvedených slov jedno slovo a druhý po jeho pravici má za úlohu význam toho istého slova verbálnym alebo neverbálnym spôsobom objasniť, čím učiteľ má možnosť získavať jeho spätnú väzbu.
- Ak dotyčný žiak nepozná význam stále toho istého slova, na rade je ďalší po jeho pravici, ktorý má objasniť význam stále toho istého slova. Ak ho objasní

správne, vyberá si ďalšie slovo a hra takto pokračuje dovtedy, kým neskončia u posledného slova.

- Víťazom je ten, kto vedel objasniť bez druhej pomoci najviac slov.

Všetko, čo má nohy

Cieľ hry: schopnosť vymyslieť čo najviac slov, ktoré sa začínajú na to isté písmeno, rozvoj slovnej zásoby

Pomôcky: papier, ceruzky

Postup:

- Učiteľka povie nejaké písmeno, napr. „S“. Každý žiak má za úlohu napísať na svoj papier čo najviac slov, ktoré označujú osoby, zvieratá alebo veci a začínajú sa na učiteľkou zadané písmeno. Pravidlo je ale také, že musia vypísať zoznam osôb, zvierat alebo vecí, ktoré majú nohy (napr. somár, slon, stolička, stôl, sova, slnko, syr atď..).
- Po uplynutí troch minút hra končí a následne každý zo žiakov nahlas prečíta svoj zoznam. Víťazí ten, kto napísal najviac slov.
- V ďalšom kole sa vymýšľajú slová, ktoré začínajú na iné začiatkové písmeno.
- Táto hra sa môže hrať aj tak, že úlohou bude vypísať názvy mien, riek, filmov a pod..

Akademický maliar

Cieľ hry: pokus uhádnuť, čo má kresba znázorňovať, rozvoj výtvarného nadania a zmysel pre humor

Pomôcky: papier a ceruzka

Postup:

- Žiaci sa posadia okolo stola. Prvý žiak začne kresliť nejaký obrázok. Ostatní žiaci hádajú, čo kresba obsahuje.
- Ten, kto ako prvý uhádne, čo presne kresba obsahuje, začne k tomu obrázku dokresľovať ďalší obrázok. Takto to pokračuje dookola dovtedy, pokým obrázok nedokreslí posledný žiak v kruhu.

Korektori

Cieľ hry: schopnosť pracovať samostatne s textom – prečiarkovanie, podčiarkovanie a krúžkovanie

Pomôcky: rovnaký text pre všetkých žiakov, ceruzky, časomerač

Postup:

- Všetci žiaci dostanú rovnaký text.
- Žiakom učiteľka zadá úlohu, napr: „V texte je veľa písmen. Nájdite v texte písmená „A“ a tie prečiarknite.“ Žiaci na podnet učiteľky každé písmeno „A“ majú samostatne prečiarknuť, ďalej každé „O“ majú podčiarknuť a následne každé „E“ zakrúžkovať.
- Na povel učiteľky začnú všetci naraz pracovať. Majú na to dve minúty. Potom si texty navzájom vymenia a skontrolujú chyby.
- Víťazí ten, kto mal najmenej chýb.

Poznámka: Pred začiatkom hry je dôležité žiakom so sluchovým a viacnásobným postihnutím vizuálne objasniť, ako majú s textom pracovať. Najlepšou pomôckou je interaktívna tabuľa, na ktorej je pomocou projektoru cez počítač premietnutý text s iným obsahom. Učiteľka takto môže žiakom ukázať, ako samostatne postupovať, pretože objasnenie úlohy v hovorenom alebo posunkovom jazyku nie je v dnešnom technicky pokrokovom svete pre žiakov s ťažkým zdravotným postihnutím praktické, resp. zrozumiteľné.

Oheň, zem, vzduch a voda

Cieľ hry: schopnosť zľahka chytiť loptu a povedať pritom meno nejakého zvieratá, rozvoj pozornosti a slovnej zásoby

Pomôcky: lopta alebo šatka skrútenú do tvaru gule

Postup:

- Žiaci si sadnú do kruhu. Jeden žiak si zoberie loptu a postaví sa do stredu kruhu.
- Žiak v kruhu hádže loptu postupne každému spolužiakovi a zakaždým povie niektoré z hesiel „oheň“, „vzduch“ alebo „voda“.

- Žiak, ktorý loptu chytí, musí rýchlo povedať meno nejakého zvierat'a, ktoré žije buď na zemi, vo vzduchu alebo vo vode.
- Keď však zaznie heslo „oheň“, nesmie sa zo strany ostatných v kruhu povedať nič. Kto spraví chybu, postaví sa do stredu a v ďalšom kole hádže loptu.

Pantomíma

Cieľ hry: pokus čo najzrozumiteľnejším spôsobom predviesť svojmu družstvu názov nejakého filmu, rozprávky, knihy, televízneho programu, piesne, športu alebo slova a pod.

Pomôcky: papier a ceruzka

Postup:

- Vytvorí sa dve skupiny a rozídu sa do dvoch miestností. Každá skupina si vyberie nejaký názov známeho filmu, knihy, televízneho programu, športu alebo slova. Zvolený názov napíše na papier.
- Potom sa znova všetci stretnú a prvá skupina podá jednému žiakovi z druhej skupiny papier, kde je napísaný tento názov. Žiak si ho prečíta tak, aby to ostatní v družstve nevideli. Napríklad to môže byť názov knihy: Snehulienka a sedem trpaslíkov.
- Žiak po prečítaní názvu má dve minúty na to, aby svojej skupine tento názov názorne predviedol. Pomocou prstov ukáže, z koľkých slov sa skladá názov, z koľkých slabík pozostáva každé slovo a ktoré slovo ide hrať. Nemusí však každé slovo predvádzať osobitne, celý názov môže zahrať aj naraz.
- Ak ide o názov knihy, názorne ukáže, že ide o „čítanie“. Ak je to pieseň, znázorní symbolicky význam slova „spev“, ak ide o názov filmu, rukami naznačí „filmovanie“.
- Názov knihy Snehulienka a sedem trpaslíkov predvedie napríklad takto: „Je to kniha (naznačí symbolicky „čítanie“). Následne pomocou prstov ukáže, že názov pozostáva zo štyroch slov. Potom predvedie prvé slovo „Snehulienka“. Ukáže dlhé vlasy a trebárs aj to, ako leží mŕtva v rakve. Spojku „a“ môže

ukázať daktylom. Ďalšie slovo „sedem“ ukáže tiež pomocou prstov a „trpaslíka“ ľahko predvedie ako maličkého človečika.

- Spolužiaci, resp. pozorovatelia mu kladú rôzne otázky. Dotyčný odpovedať však môže iba kývaním hlavy na znak súhlasu alebo nesúhlasu.
- Víťazí tá skupina, ktorá uhádne viac názvov.

Tichá pošta

Cieľ hry: vizuálne naznačiť text alebo vetu susedovi v rade, postreh, cvičenie pozornosti, upevňovanie očného kontaktu a zmysel pre humor

Pomôcky: kartičky s vopred vypísanými jednoduchými textami

Postup:

- Žiaci sa postavia do radu. Jeden zo žiakov začne „tichú poštu“ tým, že si prečíta jednoduchý text alebo vetu. Zapamätá si ju a svojím spôsobom ju verbálnym alebo neverbálnym prejavom predvedie čo najzrozumiteľnejšie svojmu susedovi v rade.
- Druhý v rade musí text alebo vetu ďalšiemu susedovi predviesť takým spôsobom, aký mu predviedol prvý sused. Takto to pokračuje až k poslednému žiakovi v rade.
- Posledný žiak musí nakoniec pred všetkými otvorene prejsť text alebo vetu, ktorú získal od svojho predposledného suseda.
- Následne ostatní porovnajú text alebo vetu medzi prvým a posledným žiakom. Je to v podstate hra, ktorá sa odvíja tak, že z toho vznikajú zábavné motanice.

Príbeh na pokračovanie

Cieľ hry: rozvíjať tvorivosť, predstavivosť a komunikáciu

Pomôcky: rôzne predmety

Postup:

- Žiaci sedia s učiteľkou v kruhu. Uprostred kruhu ležia rôzne predmety, napr. klobúk, šál, peniaz atď.

- Učiteľka začne hru tak, že vymyslí začiatok príbehu: „Dedko šiel do lesa a stratil klobúk. Začal ho hľadať. Zrazu sa spustil veľmi silný vietor a šál z krku mu vyletel do vzduchu. Dedkovi bola odrazu zima a šiel domov. Stratený klobúk ležal na zemi. Prišla veverička a oňuchala klobúk...“
- Žiak vedľa učiteľky sa má pokúsiť vymyslieť ďalšiu časť príbehu. Takto to pokračuje dookola dovtedy, pokým sa nedosiahne záver príbehu.

Poznámka: Žiak vo väčšine príbehov opisuje hrdinu, s ktorým sa stotožňuje. Učiteľ tak má možnosť diagnostikovať žiakov idol. Žiaľ, vo väčšine prípadov ide o akčných a kreslených hrdinov z filmov, resp. negatívnych hrdinov.

5. Ukážka z projektu realizovaného so žiakmi druhého ročníka

Druhá časť mojej praktickej práce je venovaná len niektorým hrám z ukážky, ktorá sa nachádza v projekte zameranom na schopnosti vedieť správne čítať, písať malé i veľké písmená písanej a tlačenej abecedy.

Vychádzala som z vlastných poznatkov z praxe asistentky spolupracujúcej s učiteľkou, s ktorou sme sa dlhodobo podieľali na vyučovaní slovenského jazyka, komunikačných zručností a komunikácie.

Prostredníctvom nižšie uvedených hier a cvičení, vybraných z ukážky, sa snažím svojim kolegom slovenského jazyka, komunikačných zručností a komunikácie pre žiakov druhého ročníka priblížiť jednu z možností, ako by mohli s nimi pri výučbe na hodinách komunikačných zručností a komunikácie postupovať.

5.1. Stručná charakteristika ukážky realizovanej so žiakmi druhého ročníka

Je to dlhodobý projekt, ktorý je zameraný na okruhy, ktoré sú žiakom druhého ročníka blízke, ako sú napríklad rozprávkové motívy a hry.

Prostredníctvom nich sa žiaci učia poznávať písmená slovenskej abecedy, vytvárajú si vzťah k čítaniu, čím si uvedomujú význam a funkciu čítania v živote, začínajú poznávať nové pojmy a snažia sa im porozumieť.

5.2. Charakteristika zúčastnených žiakov druhého ročníka

Projekt bol realizovaný v školskom roku 2012/2013. V skupine sa nachádzalo 7 žiakov druhého ročníka, ktorí navštevujú ZŠ pre žiakov so sluchovým postihnutím internátnu v Bratislave. Štyria zo žiakov so sluchovým postihnutím pochádzajú z nepočujúcich a zmiešaných rodín. Ďalší zo žiakov je nedoslýchavý s autizmom.

Ďalší dvaja sú počujúci, pričom jeden z nich má diagnostikovanú poruchu učenia a druhý má diagnostikovanú poruchu učenia a správania.

Žiaci pochádzajúci z nepočujúcich a zmiešaných rodín medzi sebou síce uprednostňujú prirodzený posunkový jazyk, ale snažia sa s počujúcimi komunikovať aj hovorenou rečou. U niektorých z nich hovorená reč nie je vcelku zrozumiteľná, ale jeden z počujúcich sa im snaží porozumieť, čo je dobrým krokom k tímovej súdržnosti.

5.3. Výber hier a cvičení z ukážky projektu s názvom Rozprávková abeceda

Vankúšové písmená

Cieľ hry: rozvíjanie slovnej zásoby, rozvoj pozornosti, schopnosť rozlíšiť písmená

Pomôcky: 26 látkových písmen (výška 25 cm) umiestnených v taške

Postup:

Tieto vankúšové písmená hravou formou uvádzajú deti do sveta abecedy. Písmená sú tvarom, veľkosťou a materiálom prítlačlivé. Deti sa ich chcú dotýkať, a tak si ľahko zapamätajú tvar jednotlivých písmen.

Možné spôsoby využitia:

- deti môžu napodobňovať písmená pomocou iných materiálov,
- každé dieťa uvedie svoje meno,
- slovo odposunkovať, napr. auto, strom,...
- deti vytvárajú abecedný rad,
- deti hľadajú v triede veci, ktoré sa začínajú napr. na písmeno „M“,
- deti samostatne vytvárajú krátke slová.

Varianty: Učiteľka odposunkuje slovo „kvet“ a deti sami rozmýšľajú, ako písomnou formou vytvoriť slovo pomocou vankúšových písmen.

Poznámka:

Je to veľmi zábavná hra, pri ktorej sa deti zrelaxujú dotýkaním veľkých hmatových písmen.

Štipcové písmená

Cieľ: precvičovať pomocou štipcov jemnú motoriku prstov a rúk, rozvoj pozornosti, schopnosť rozlíšiť písmená malé a veľké

Pomôcky: obojstranný papierový kruh a na ňom priložených 27 štipcov s písmenami – na jednej strane veľké, na druhej strane malé tlačené a písané písmená slovenskej abecedy

Postup:

Každý žiak dostane obojstranný papierový kruh a štipce, na ktorých sú vypísané písmená slovenskej abecedy. Každý žiak má za úlohu priradiť k veľkým tlačným písmenám veľké tlačené písmená na štipcoch, aby vnímal vzájomnú vizuálnu rovnakosť písmen, resp. rovnaký tvar. Súčasne sa má sústrediť na manipuláciu pomocou štipcov, čím si precvičuje jemnú motoriku ruky.

Varianty: V prvej fáze môžu deti priraďovať štipce s malými tlačnými písmenami k veľkým tlačným písmenám. V druhej fáze môže nasledovať priraďovanie veľkých písaných písmen k veľkým tlačným písmenám, atď.

Poznámka:

Manipulácia so štipcami býva pre deti náročná, najmä pre deti s pridruženými postihnutiami (vrodeným alebo získaným telesným či mentálnym postihnutím, poruchami učenia, pozornosti, atď.). Týmto je precvičovanie koncentrácie a pozornosti najdôležitejšou súčasťou vyššie spomenutej činnosti. Trpezlivosť učiteľky je v tomto prípade taktiež nevyhnutná.

Farebná abeceda

Cieľ: rozvoj pozornosti, schopnosť rozlišovať rôznorodosť tvaru a písmen a farieb

Pomôcky: farebné kartičky s veľkými, malými tlačеныmi a písanými písmenami

Postup:

Túto hru je možné odohrať so skupinou alebo individuálne, a to v priestrannejšej miestnosti. Vyvoláme jedno z detí a vyberieme z kôpky nejaké písmeno (napr. S). Vybrané dieťa má hľadať vec, ktorá sa začína prvým písmenom, aký na kartičke ukazuje učiteľka. Následne učiteľka vyzve dieťa, aby jej odpovedalo, aké písmeno je na kartičke. Čo ide o veľké, malé, tlačené alebo písané písmeno a akej je farby kartička, na ktorej leží spomínané písmeno.

Poznámka:

Deti sa učia reagovať na veľkosť a tvar písmen. Majú problémy určiť formálnu podobu, napr. veľkosť písmen a ich písomný tvar. Úspešnejší žiaci sa snažili pomôcť tým slabším odpovedať správne. (Obr.5; Obr. 8)

Obrázková abeceda

Cieľ: rozvoj pozornosti, vnímanie obrázkov, rozvíjanie slovnej zásoby.

Pomôcky: rôzne obrázky, prípadne kartičky s názvami predmetov

Postup:

Túto hru je možné odohrať so skupinou alebo individuálne v priestrannejšej miestnosti. Každé dieťa si vyberie kartičku, pozrie sa na obrázok, pod ktorým je uvedené písmeno. Má za úlohu z kôpky vyhľadať písmeno. Napr. na obrázku má opicu, z čoho vyplýva, že by mal vyhľadať začiatkové písmeno O.

Poznámka:

Hra je vhodná pri výučbe predmetov ako sú slovenský jazyk, komunikácia a komunikačné zručnosti.

Neposedné písmená

Cieľ: rozvoj pozornosti, schopnosť rozlišovať typ písmen, rozvoj koncentrácie, rozvoj motorických a pohybových zručností.

Pomôcky: obojstranne samolepiaci suchý zips, písmená, papier, ceruzka

Postup:

Deti rozdelíme do dvoch skupín. V každej skupine je jedno dieťa, ktoré má na odeve pomocou suchého zipsu nalepené písmená. Ostatné deti dostanú papiere a ceruzky. Deti, ktoré majú na sebe písmená, sa snažia ľubovoľne pohybovať svojim telom tak, aby ostatné deti ťažko dovideli na písmená.

Ostatné deti sa snažia zachytiť každé písmeno, ktoré na sebe má pohybujúce sa dieťa. Súčasne sa snažia na svoj papiera zapísať správne písmená, ktoré stihnú zachytiť. Nakoniec prebehne hodnotenie, ako deti v role pozorovateľov uspeli. Role sa vymenia.

Poznámka:

Je to síce náročná, ale celkom zábavná hra. Ide v nej o veľmi dôslednú vizuálnu pozornosť. Stane sa, že jednému z detí sa jednoducho nepodarí zachytiť písmeno, jednoducho nevie napísať jeho tvar alebo z dôsledku veľmi krátkodobej pamäti nie je schopné si zapamätať jeho tvar a veľkosť.

Hra s tvarmi

Cieľ: rozvoj pozornosti, rozvoj predstavivosti, schopnosť rozlíšiť veľkosť a tvar písmen, schopnosť rozlíšiť tvary rozmanitých veľkostí a farieb

Pomôcky: rôzne tvary: štvorec, kruh, obdĺžnik, trojuholník, hviezda, farebné papierové tvary s vpísaným písmenom

Postup:

Deti sedia v kruhu na zemi. Vyvoláme jedno z detí. Učiteľka vyberie jeden z tvarov z kôpky a dotyčné dieťa má správne pomenovať tvar, farbu a formu písmena. Ostatné deti pozorujú či dotyčné dieťa správne odpovedalo. V prípade omylu môžu dieťa nerušené na pokyn učiteľky opraviť. Takto postupujeme u všetkých detí.

Varianty: Deti sedia v kruhu v priestrannejšej miestnosti. Učiteľka má na zemi pripravenú kôpku farebných tvarov s písmenami rôzneho typu. Učiteľka zadá pokyn, aby deti hľadali napríklad červený trojuholník s malým tlačeným písmenom. Deti ho hľadajú.

Poznámka:

Pre deti bolo ťažké sledovať zároveň presne typ písmena, jeho tvar a farbu. Museli sa sústrediť, aby splnili úlohu presne podľa pokynu učiteľky.

Hravá prstovka

Cieľ: rozvoj pozornosti, schopnosť rozlišovať tvar ruky, precvičovanie jemnej motoriky prstov a rúk

Pomôcky: kartičky jednoručnej prstovej abecedy, písmená slovenskej abecedy

Postup:

Deti sedia v kruhu na zemi. Učiteľka ukáže deťom kartičky, na ktorých je prstová abeceda a deti hádajú, o aké písmeno ide. Súčasne ho vyhľadajú medzi písmenami slovenskej abecedy.

Varianty: V prvej fáze môže učiteľka ukázať kartičku s písmenom a deti hľadajú vhodný tvar ruky, ktorý sa nachádza medzi kartičkami slovenskej prstovej abecedy.

V druhej fáze môže učiteľka ukázať kartičku s písmenom a deti hľadajú vhodný tvar ruky medzi kartičkami prstovej abecedy. Súčasne majú určiť tvar, farbu a veľkosť zadaného písmena.

Poznámka:

Bolo badať veľký rozdiel medzi nepočujúcimi a počujúcimi deťmi pri prebraní jednoručnej prstovej abecedy.

Počujúce deti a sluchovo postihnuté deti počujúcich rodičov sa skutočne veľmi snažili sústrediť sa na jednotlivé tvary ruky jednoručnej prstovej abecedy. Nepočujúce deti nepočujúcich rodičov im pomáhali zvyknúť si na doteraz nepoužívané tvary, nakoľko sú sluchovo postihnuté deti počujúcich rodičov a deti počujúce s poruchami učenia zvyknuté na pomocné artikulačné znaky, aké v praxi bežne používajú učiteľky MŠ, ZŠ a logopédi.

Ako obmena sa môžu využiť aj varianty s dvojručnou prstovou abecedou.

Odzerajúce písmená

Cieľ: rozvoj pozornosti, pohybu, precvičovanie artikulácie a nácvik odzerania

Pomôcky: album artikulačných polôh úst

Postup:

Učiteľka s deťmi stoja v kruhu vedľa seba. Učiteľka vyartikuluje jedno z písmen a deti sa snažia pohybom znázorniť vizuálnu podobu dotyčného písmena.

Poznámka:

Mnoho nepočujúcich detí má problém s odzeraním, lebo sú pri vyučovaní zvyknuté na časté používanie pomocných artikulačných znakov zo strany učiteľiek. Dôsledkom sťaženého odzerania je aj úplná absencia úloh zameraná na orálne diktovanie slov alebo viet. (Obr. 11)

Písmená z vrchnákov

Cieľ: pomocou manipulácie s vrchnákmi z PET-fliaš precvičovať jemnú motoriku prstov a rúk.

Pomôcky: farebné vrchnáky.

Postup:

Deti sedia v kruhu alebo stoja pri stole. V nádobe sú farebné vrchnáky. Každé dieťa dostane čistý papier a pomocou vrchnákov znázorní písmeno, aké mu navrhne učiteľka.

Poznámka:

Hrou stimulujeme koncentráciu. Hudba v pozadí navodzuje uvoľnenie a dobrú atmosféru. Deti si nacvičujú plynulý úchop vrchnákov. Deti cvičia úchopy postupne, až kým ho neurobia plynulo. Potom idú na ďalšie kroky.

Túto hru majú radi hyperaktívne deti, ktoré hra stimuluje ku koncentrácií. Pozorujeme u nich zmenu v správaní, sú pokojnejšie. (Obr. 4)

Maľovaná abeceda

Cieľ: rozvoj tvorivosti, rozvoj sebahodnotenia a zvyšovanie sebavedomia

Pomôcky: baliaci papier, farbičky

Postup:

Deti sedia vedľa seba v kruhu. Uprostred kruhu rozložíme baliaci papier. Každé dieťa na baliaci papier farbičkami vpíše svoje meno tak, ako najlepšie vie. Môže svoje meno prikrášiť nejakou kresbou, symbolom, atď.

Poznámka:

Deti pri kresbe boli veľmi pokojné a sústredené. Snažila som sa ich oboznámiť s rôznymi štýlmi písma, ktoré nájdeme v knihách alebo na internete. Chcela som docieľiť, aby sa naučili tvorivo pracovať s písmenami a nebát sa vlastnej fantázie.

Niektoré z detí, žiaľ, v sebe istotu nemali a preto vykresľovali štýl písmen, aké kreslili ich spolužiaci. (Obr. 6)

5.4. Vyhodnotenie ukážky z realizovaného projektu

Jednotlivé vyššie opísané hry a cvičenia z realizovanej ukážky projektu dodávala zúčastneným žiakom pocit uspokojenia a radosti, pretože bola pre žiakov zaujímavá a zábavná.

Žiaci boli pri výučbe sústredení, snažili sa pozorne počúvať učiteľkine pokyny a súčasne načúvať druhým. Väčšina z nich mala veľké problémy s rozlišovaním tvarov tlačenej a písanej slovenskej abecedy. Je to otázka dlhodobého tréningu, zvlášť u žiakov s poruchami učenia a písania, ktorí si vyžadujú špeciálny prístup.

U dvoch zo žiakov sa prejavili problémy s jemnou motorikou. Hra so štipcami ich síce potrápila, ale radosť z hry a podnet k súťaživosti im dodávali motiváciu splniť svoju úlohu do konca.

Reakcie žiakov, ktorí mali charakterizovať písmená, ktoré boli uvedené v rozličných papierových tvaroch, boli rôzne. Len dvaja zo sluchovo postihnutých žiakov, pochádzajúcich z nepočujúcich rodín, nemali problém plynule posunkovou formou charakterizovať tvary jednotlivých písmen. U ostatných žiakov bolo výrazne badať, že ich odpovede zneli dosť trhavo, nakoľko si neboli istí výsledkom správnej odpovedi.

U žiakov som zaznamenala aj veľmi veľkú trpezlivosť pri načúvaní, nakoľko sa snažili pomáhať slabším, ktorí v učení výrazne zaostávajú. U žiaka s autizmom sa ukázali pozitívne pokroky. Začal sa úspešne zapojsovať do hry a svojvoľne podliehať pravidlám, aké som v pozícii učiteľky zadávala.

Skúsenosti získané dlhoročnou praxou asistentky učiteľa, a aj popísaný projekt ma vedú k neustálemu hľadaniu nových a netradičných edukačných aktivít – hier, ktoré úzko súvisia s témou, akou je Rozprávková abeceda.

Vo svojej každodennej pedagogickej praxi používam metódu totálnej komunikácie. Práca so žiakmi je v dnešnej dobe čoraz viac náročnejšia, pretože

práca so žiakmi s viacnásobnými alebo pridruženými postihnutiami si vyžaduje hľadať stále nové cesty.

6. Záver

V diplomovej práci chceme poukázať na nové pohľady na formy práce pri výchove a vzdelávaní žiakov so sluchovým postihnutím s využitím metód dramatickej výchovy. Vychádzala som v rámci vyučovania predmetov komunikácia a komunikačné zručnosti jednak z vlastných citov a jednak z vlastných dlhoročných pedagogických skúseností.

Práca vychádza z teoretických a praktických poznatkov, ktoré sú úzko zamerané na problematiku komunikácie žiakov so sluchovým postihnutím nielen vo vyučovaní, mimo vyučovania, ale aj v rodinách, ktoré bývajú veľmi špecifické.

Dramatickú výchovu som využila ako jednu zo súčastí komunikácie. Snažila som sa nadviazať so žiakmi taký vzťah, aby zo zážitkového učenia mali pocit slobody, radosti a aby sa pri mne cítili príjemne.

Na hodinách komunikačných zručností žiaci formou hier, rolových cvičení a navodených situácií majú možnosť precvičiť si rozmanité komunikačné zložky. Návrik komunikačných zručností s využitím metód dramatickej výchovy umožňuje na problematiku získať iný pohľad a porovnať údaje, ktoré vychádzali priamo od žiakov.

Zároveň sme získali široké spektrum informácií z jednotlivých prostredí, v ktorých žiaci so sluchovým postihnutím trávajú časť svojho života – z rodinného prostredia, z vyučovania v podmienkach školy a zo života mimo vyučovania.

V medziludských vzťahoch nám ide nielen o využívanie súvislosti medzi javmi z rôznych oblastí vzdelávania, ale hlavne o uplatnenie poznatkov v praktickej činnosti o takú formu zážitkového vzdelávania, ktorá vedie k rozširovaniu vedomostí a slovnej zásoby a chápaniu vzťahoch medzi ľuďmi. V neposlednom rade nám ide o komunikáciu a o schopnosti vedieť komunikovať.

Zoznam použitej literatúry

BLÁHOVÁ, K. *Uvedení do systému školní dramatiky*. Praha: IPOS – ARTAMA, 1996. 48s. ISBN 80-7068-070-9.

FREEMAN et al. 1991. *Tvé dítě neslyší?* Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1991. ISBN neuvedené.

FREEMAN, R., D., CARBIN C., F., BOESE, R., J. *Tvé dítě neslyší?* Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených. 1992. 359 s. ISBN neuvedené.

KNAPOVÁ DAUBNEROVÁ, Z. *Zážitková slovenčina pre 1. stupeň základnej školy pre žiakov so sluchovým postihnutím*. Brno: Janáčkova akademie múzických umění v Brně, Divadelní fakulta, Ateliér Výchovné dramatiky pro Neslyšící, 2010. 91 s. ISBN neuvedené.

MACHKOVÁ, E. 2007a. *Úvod do studia dramatické výchovy*. Praha: NIPOS, 2007. ISBN 978-80-7068-207-4.

MATUŠKA, A. ANTUŠEKOVÁ, A.: *Rozvíjanie reči*. Bratislava, 1992, ISBN 80-08-01202-1.

MATUŠKA, O., a kol. 1992. *Rozvíjanie reči sluchovo postihnutých detí ranného a predškolského veku*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1992. ISBN 80-08-01202-1

MISTRÍK, J. : *Jazyk a reč*. 2. vyd. Bratislava: Mladé letá, 1999. ISBN 80-06-00924-4.

MIEDZGOVÁ, J.,: *Základy etiky*. 3. vyd. Bratislava, SNP, 1994. ISBN 80-08-02775-2.

NELEŠOVÁ, A. *Pedagogická komunikace v teorii a praxi*. Praha : Grada, 2005. 172 S. ISBN 80-247-0738-1.

Moja veľká kniha hier. Junior, 1992, ISBN 80- 7146-026- 5.

PALENČÁROVÁ, J., LIPTÁKOVÁ, E.: *O dvoch komunikačných zručnostiach*. Bratislava: Združenie Orava, 2004. ISBN neuvedené.

PAVLOVSKÁ, Marie. *Cesta súčasnej školy ke škole tvořivé – výchozí teorie k závěrečným pracím frekventantů kursu a záznam realizovaných lekcí dramatické výchovy, projektů a divadelních představení*. Brno: MSD Brno, 2002. 210 s. ISBN 80-86633-02-0 (PROVAZNÍK, J., 1998 cit. Podľa Pavlovskej 2002, 6s.)

STRNADOVÁ, V.: *Jaké je to neslyšet*. Praha: Česká unie neslyšících, 1995, s. 22. ISBN neuvedené.

TARCSIOVÁ, Darina a kol. 2005. *Sluchové postihnutie vo vyššom veku*. Nitra: Effeta, 2005. 155 s. ISBN 80-969113-8-4

TARCSIOVÁ, Darina a kol. 2005. *Sluchové postihnutie vo vyššom veku*. Nitra: Effeta, 2005. 156 s. ISBN 80-969113-8-4

VALENTA, J.: *Metody a techniky dramatické výchovy*. Agentura Strom, 1998. ISBN 80- 86106-02-0

VALENTA, J. *Metody a techniky dramatické výchovy*. Praha: Grada, 2008. 53s. ISBN 978-80-247-1865-1.

VAŠEK, Štefan a kol. 1995. *Špeciálna pedagogika. Terminologický a výkladový slovník*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1995, 2 vyd. 164s. ISBN 80-08-00864-4

VAŠEK, Štefan. 2003. *Špeciálna pedagogika*. Bratislava : Sapia, 2003, vyd. ISBN 80-968797-2-3

Článok v časopise

DOMANCOVÁ, I. Dramatická výchova je aj jedným z dôležitých spôsobov, ako rozvíjať čítanie s porozumením. In *Nepko*, 2008, roč. 2, č. 2, s. 30. ISSN 1337-0952.

Legislatíva

Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov [online]. [cit. 2010-04-10]. Dostupné na WWW:

<http://www.minedu.sk/data/USERDATA/Legislativa/Zakony/245_2008.pdf>

Zákon č. 149/1995 Z. z. o posunkovej reči nepočujúcich osôb [online]. [cit. 2010-04-10]. Dostupné na WWW:

<http://www.minedu.sk/data/USERDATA/Legislativa/Zakony/1995_149.pdf>

Internetové zoznamy

Učebné plány základnej školy pre sluchovo postihnutých [online]. [cit. 2010-03-11].

Dostupné na WWW:

<http://www2.statpedu.sk/buxus/docs/ped_dok_spec_ZS/sluch_postih/UP_ZS_SP_2006.pdf>

Štátny vzdelávací program pre 1. stupeň základnej školy v Slovenskej republike [online]. [cit. 2010-03-11].

Dostupné na WWW:

<http://www.statpedu.sk/documents/16/vzdelavacie_programy/statny_vzdelavaci_program/isced1_jun30.pdf>

Vzdelávací program pre deti a žiakov so sluchovým postihnutím [online]. [cit. 2010-03-11].

Dostupné na WWW:

<http://www2.statpedu.sk/buxus/docs/isced/VP_SP_ISCED_0_1_21%20_13%202%2009.pdf>

Nedoslychavosť a vývin reči [online]. [cit. 2010-01-16].

Dostupné na WWW: <<http://referaty.atlas.sk/odborne-humanitne/pedagogika/19448/?print=1>>

Komunikácia sluchovo postihnutých [online]. [cit. 2010-01-16].

Dostupné na WWW: <<http://referaty.atlas.sk/odborne-humanitne/pedagogika/16555/?print=1>>

Slovník

- analýzator:** anatomickeo-fyziologický systém zabezpečujúci vnímanie a analýzu rozličných podnetov, zložený z periférnych receptorov a príslušných mozgových centier navzájom spojených nervovými dráhami
- artikulácia:** vytváranie hlások pohybmi rečových orgánov pri hovorení
- autizmus:** porucha overovania reality spôsobená patologickou orientáciou myslenia výhradne na osobné prania a potreby
- dešifrovať:** rozlúštiť
- dominovať:** mať prevahu, vládnuť, panovať, vynikať
- dramaturgia:** vedný odbor zaoberajúci sa drámou a divadlom
- dynamika:** zmena, pohyb, vývin niečoho, dynamickosť
- empatia:** schopnosť vcit'ovať sa do duš. pochodov druhého
- expresívny:** citový al. vôľový vzťah, citovo zafarbený
- fiktívny:** vymyslený, neskutočný
- gradácia:** stupňovanie; zosilňovanie
- hyperaktívny:** motorický nepokoj prejavujúci sa nadmernou činnosťou
- kooperácia:** súčinnosť, spolupráca
- modulácia:** obmieňanie, odtieňovanie zvláštnej sily tónu a farby zvuku
- optimalizácia:** vyhľadávanie najlepšieho možného variantu nejakého riadeného deja, rozhodnutia al. postupu
- prelingválny:** obdobie pred osvojením a upevnením reči
- receptívny:** vnímavý; prijímajúci pasívne cudzie podnety
- simulácia:** predstieranie, napodobňovanie, simulovanie
- transformácia:** premena, pretvorenie

Zoznam príloh

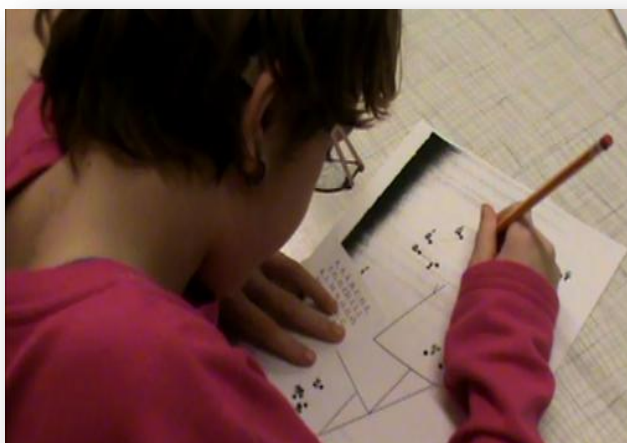
- Príloha č. 1: Fotodokumentácia z projektu Rozprávková abeceda**
- Príloha č. 2: Vyjadrenie zážitkov žiakov druhého ročníka z realizovaného projektu s názvom Rozprávková abeceda**

Prílohy

Príloha č. 1: Fotodokumentácia z projektu Rozprávková abeceda

Obr. 1 Hra: Počet písmen slovenskej abecedy

Obr. 2 Hra: Tlačené písmeno verzus písané písmeno (krok 1)

Obr. 3 Hra: Tlačené písmeno verzus písané písmeno (krok 2)

Obr. 4 Hra: Písmená z vrchnákov

Obr. 5 Hra: Farebná abeceda

Príloha č. 2: Vyjadrenie zážitkov žiakov druhého ročníka z realizovaného projektu s názvom Rozprávková abeceda

Obr. 6 Maľovaná abeceda

Obr. 7 Tlačené písmeno verzus písané písmeno

Obr. 8 Farebná abeceda

Obr. 9 Počet písmen slovenskej abecedy (1)

Obr. 10 Počet písmen slovenskej abecedy (2)

Obr. 11 Odzerajúce písmená